

Intellectual Property

(1) חידושי ר' שמעון שקופ בבא קמא סימן א

בענין חיובי נזקי ממונו

[דף ב ע"א] א) במשנה השור והבור המבעה וההבער כו' הצד השווה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכו'. והנה בכללות המה נחלקין לשלשה סוגים: הזיק שנעשה ע"י גוף האדם, מה שממונו מזיק, והזיק שבא ע"י תקלתו שמעשי' גרמו כאש ובור. ובכולן הכלל ששמירתן עליך.

והנה צריך לבאר דאף דמצינו אופן שיתחייב אדם בכל אלה גם היכא שאין הדבר ממונו, וגם בבור ואש שלא גרמו מעשי' כגון המוסר שורו או בורו לשומר שנכנס תחת הבעלים, וכן מצינו בגזלן שחייב בכל הנזקין כמבואר ריש הכונס וכמש"כ שם בתוס' דכל מי שמוטל עליו לשומר הוא בעלים לנזקין, - מ"מ יש לדון אם הסבה המחייבת בכל אלה היא הפשיעה מה שלא שמר את המזיק, שנאמר שעל זה לחוד חייבתו תורה. ורק דהטעם למה מוטל עליו השמירה יותר מעל אחרים הוא משום שהוא ממונו או משום שהוא עשה והכין את המזיק, דלפ"ז היתה סבת חיוב נזקין שלא מחמת כריית הבור אלא בתולדה דע"י פתיחת או כריית הבור חייבתו תורה בשמירה וממילא חייב אח"כ על פשיעתו שלא השלים השמירה. (או דחיוב נזקין הוא משום שהוא ממונו, וכמו שמבאר אח"כ).

אבל עכ"פ הדין ברור דבעינן שיהי' בעלים על השור בשעת ההזיק. מזה מוכרח הענין דסבה המחייבת בזה הוא מה שממונו מזיק, דכמו שחייבה תורה על גופו כ"כ חייבה על מה שממונו מזיק. וכן בבור חייבתו תורה על מה שהמזיק שלו הזיק, ומה שהבור שלו זה בא לו ע"י כרייה ופתיחה, היינו שהוא הכין את המזיק ועי"ז נקרא בעלים עליו, כמו שבדברים שנוגעים לזכות האדם מוסכם ע"פ דיני התורה ודיני העמים שכל מי שממציא דבר חדש בעולם הוא הבעלים עליו לכל דבר זכות, כ"כ קראה התורה לאיש המכין תקלה בשם בעל הבור ובעל האש וחייבה בנזקין את בעל המזיק.

(2) שו"ת שואל ומשיב מהדורה א ח"א סימן מד

זה ודאי שספר חדש שמדפיס מחבר וזכה שדבריו מתקבלים ע"פ תבל פשיטא שיש לו זכות בזה לעולם והרי בלא"ה אם מדפיסים או מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות בלא רשותו והרי נודע שר' אברהם יעקב מהרובשוב שעשה החשבון במאשין כל ימיו קבל שכרו מהקיר"ה בווארשא ולא יהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם וזה דבר שהשכל מכחישו ומעשים בכל יום שהמדפיס חבור יש לו ולב"כ זכות. . . ומה שנמצא בספרים שהמחבר מדפיס וגוזרים עד זמן מוגבל לאו משום שאין לו כח לאסור עולמית ז"א דבשלו אדם רשאי לגזור שלא ידפיסו עולמית בלתי רשותו או ב"כ רק שאדרבא המחבר בעצמו רוצה שידפיסו ספריו אחר שיזכה למכור ספריו ומבקש שיפוצו דבריו ע"פ תבל אבל אם באמת מחבר ספר הנצרך כעין ספר פ"ת שרבו הקונים מפני שהוא מלוקט מהרבה ספרים והמורים צריכים לו כי אתו כ"ע ושיילי בקצורו פשיטא שיש כח בידו ומ"ש שהמחבר לא כתב איסור הנה אף אם לא היל' כתוב איסור היל' אסור להשיג גבולו

(3) שו"ת בית יצחק יורה דעה ב סימן עה

וראיתי להגאון מלבוב בשואל ומשיב מ"ק ח"א סי' מ"ד שהאריך בזה ופשיטא לי' דאסור להדפיס אף בלי הסכמה וח"ר אף שמכר ספריו ומה שלוקחין הסכמה וגוזרין שלא ידפיסו עד משך שנים הוא להתיר להדפיס אחר כלות הזמן אבל בלי הסכמה וגזירה אסור להדפיס ויש לו זכות עולמית. ואחר מחכת"ה אינני רואה ראי' לזה דאף שהתורה דילי' מ"מ כיון שנתן ללמוד או מכר ספריו ודאי בעין יפה נתן כדאמרין בנדרים משה רבינו נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך. ומה"ט לוקחין הסכמה וגוזרין שלא ידפיסו כמתכנתו עד משך שנים, ומה שכ' דאם מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות כמתכנתו בלי רשותו ולא תהא תורה שלנו כשיחה בטילה שלהם, דז"א דהתורה נאמר מה אני בחנם אף אתם בחנם ואין התורה קורדם לחתוך בה. וגם בכלי מלאכות אם אין לו רשיון מהמלכות ששייך לו הזכות לעולם לא אדע איסור שאחר לא יעשה כמתכנתו. . .

ה. אמנם מצד דינא דמלכותא אסור במדינתנו להדפיס וכת"ה שאל אם נאמר בכגון דא דינא דמלכותא דינא הואיל שסותר לד"ת. הנה בה' אבדה סי' רנ"ט מבואר דמציל מזוטו של ים צריך להחזיר מצד דינא דמלכותא. ובסי' שנ"ו מבואר דצריך להחזיר מכח דינא דמלכותא דהכי נהיגי וכ' הש"ך דמצד המנהג חייב להחזיר. ולפ"ז י"ל ה"ה בזה שכבר נהגו שלא להדפיס מיראת המלכות חייב להחזיק בדינא דמלכותא בשגם שיל' דדוקא מה שהוא נגד ד"ת להפסיד ממון על ידו הד"ת בתוקף אבל בדבר שדינא דמלכותא הוא להפסיד מניעת הריוח דלא מיקרי הזיק ההכרח מצד ד"ת לקיים דינא דמלכותא מה"ט דאבדה צריך להחזיר. וכש"כ בדין זה שכבר כתבתי שהגאון מלבוב כתב שכן הוא עפ"י ד"ת על כן צריך להחזיק בדינא דמלכותא. וע' חת"ס חח"מ סי' מ"ד מבואר ג"כ דכל שהיא תקנה לטובת בעלי אומנים מחויבים להחזיק בדינא דמלכותא וכש"כ הכא שהוא תקנה לטובת המחברים. והנה יעיין כת"ה בהקדמה לח"ס יו"ד שזקנו הגאון הצדיק לא רצה להדפיס ומכש"כ להרויח ממון ליטול חיים מן העולם ח"ו. וכ' שספריו הפקר כל מי שרוצה להעתיקם יבא ויעתיקם אך מי כמוהו צדיק נשגב והי' פרנסתו בריוח ובעו"ה כהיום הזה בני ת"ח עניים מרודים וההכרח יאלץ להתפרנס מזה מ"מ להלכה לולא דינא דמלכותא לא היל' צריך ליטול רשות מספר הנדפס כבר. אך אין נ"מ במדינתנו דיש דינא דמלכותא:

(4) משנה מסכת אבות פרק ו משנה ו

הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב') ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

5) שו"ת הרמ"א סימן י

היסוד הפשוט הראשון הוא בפרק לא יחפור (ב"ב כא, ב) אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעכב עליה. ומשמע מדקאמר ואוקי גביה שעשה דבר זה בידיעתו ואפ"ה יכול לעכב עליו. אם כן הרי לפנינו שמדינינו אין לו ליענטילומר שני להדפיס זה כלל והגאון הנ"ל היה יכול לעכב עליו כפי שהוכחנו לעיל, וכן מצוה על הדיינין של ישראל. רק שבעונות ידם תקיפה עלינו, מ"מ נעשה מה שעלינו מוטל לעשות ונחתוך הדין כדפרישית. ואע"ג שהרב אלפסי והרא"ש (ברי"ף יא, א וברא"ש פ"ב סי' יב) פסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידאי, מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר. שהרי במרדכי פרק לא יחפור (ב"ב סימן תקטז) מייתי בשם אביאסף, וז"ל: מבוי הסתום משלשה צדדין רק בצד אחד הוא פתוח לכנוס בו, ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח, שאין כותי יכול ליכנס למבוי אם לא שיעבור על פתח שמעון, דינא הוא דמעכב עליו כדרב הונא עכ"ל. א"כ משמע שהלכתא כוותיה דרב הונא מדמייתי ראייה מיניה. אלא ע"כ צריכינן אנו לחלק דבדבר דברי היזקא כגון הכא גבי מבוי שבדאי יזיק לו, כ"ע מודו דהלכתא כרב הונא ואם כן בנדון דידן נמי בריא היזקא הוא, כי היענטילומר השני נתן להכריז שכל ספר יוזיל זהוב טפי מהגאון. ומי ראה זאת ולא יבא אליו לקנות ממנו, ויכול הוא להוזיל כי הוא מעשירי הארץ. לכן גם בדינינו הלכתא היא כרב הונא ונדון בן נח בדין ישראל, ולכן נחתוך הדין כדפרישתי.

6) שו"ת חתם סופר חלק ה (ח"מ) סימן מא

אינני אלא כמזכיר משיג גבול רעהו הגם שאילולי לטותא דרבנן מטעם השגת גבול ומערופי' הי' מקום לדון ומשום כן נהגו קדמונינו להטיל גודא בכל הדפסה והדפסה ולא סגי להו בדין מערופי' כיון שאינו ענין מטעם שכ' הדרת גאונו אבל ראו קדמונינו בכל תפוצת ישראל מיום החל הדפוס לגזור בגזירת עירין על כל המשיג גבול למען לא יהי' שלוחי מצוה ניזוקי' ולא דמי לאוראנדא ומערופי' ועני מהפך בעלמא כי אם לא ירויח במקו' זה ירויח במקום אחר אבל הכא א"א להדפיס בלי שיוציא הוצאות הרבה ויבוא מי שיבוא אחריו ויפסדנו קרנו ועמלו ומטעם זה אסר רמ"א ספרי רמב"ם של המדפיס השני כמ"ש בתשובתו סי' יו"ד בעיקור הראשון... ואלו לא נהגו הי' ראוי' להנהיג שלא מן הדין לעזר תגרי ספרי' כמו שפטרם חז"ל מתפלה והתענו עליהם אנשי כה"ג כי חשו שיתבטלו ואם לא נגזר בפני פועלי און לא יקרב עוד איש אל המלאכה ויתבטלו מ"ס מישראל ואם יש מדפיסי' א"נ אשר לא ישמעו לקול מלחשי' נגזר על הקונים...

7) שו"ת פרשת מרדכי חו"מ ח'

מהתורה ומ"ש כ"ת שהחרם הוא למען לא יהיו שלוחי מצוה ניזוקין קשה דהא גם המדפיס הבא אחריו גם הוא שליח מצוה שיהא הספר מצוי בזול, וראי' מפורשת (בסי' קנ"ו סעי' ו') רוכלין המחזירין. בבשמים וכו' אין מעכבין עליהם, ולמה לא נימא גם שם שהרוכל האחד הוא שליח מצוה ולא יהיה ניזוק מהרוכלים האחרים ועוד דבאמת רוב המדפיסים ספרים אין כוונתם כלל להמצוה אלא לרווח דידהו... אין ראייה משו"ת הרמ"א לאסור דבנדון מהרמ"פ היה הוא מחדש מדעתו להגיה כתיקונו ספרי הרמב"ם לדוגמא אביא א' מהן הוא בהלכות מכירה פ"ד דין ד' ועוד כיו"ב וא"כ המדפיס הבא אחריו נהנה בעמלו של הראשון ועל ידו הוא בא להפסידו אבל במדפיס ספר ישן אין לו דמיון

8) שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - חו"מ סימן כד

תשובה על דבר אשר נשאלתי מק"ק ליווארני וז"ל השואל. ראובן חיבר פירוש על סדר נזיקין וקדשים והלך אצל שמעון המדפיס ונתפשר עמו בסך ידוע בעד כל דף שידפיס לו אלו השני סדרים עם פירש"י ותוספות ופירוש של המחבר הנ"ל למטה. והנה דרך המדפיסים אחר גמרם כל דף ודף סותרים סידור האותיות לסדר מהם דף אחר וזה המדפיס יש לו הרבה אותיות לכן לא קלקל הסידור והניחו כמות שהוא רק הסיר מלמטה הפירוש החדש והדפיס לעצמו שני סדרים הנ"ל עם פירש"י ותוס' שיהיו מוכנים בידו בעת הפנאי שישלים להדפיס כל הש"ס. וטען ראובן המחבר הנ"ל יען שתשלומי שכירות המסדרים האותיות הוא היה משלם ועתה למה יהנה שמעון מסידור אותיות חנם ויחזיר לו חלקו מסידור האותיות כדין כל הנהנה ממלאכת חברו כדין מעין המשקה שדות והמקיף את חברו משלש רוחותיו. ושמעון טוען מאחר שהאותיות הם שלו יכול להשתמש בהם כרצונו ואין כח ביד ראובן לקלקל הסידור וכו'. יורנו רבינו הדין עם מי. עכ"ל השואל:...

ואומר אני מה שטען ראובן ששמעון מחוייב לשלם לו מה שנהנה ממלאכת הסידור ששילם הוא כדין כל הנהנה ממלאכת חברו כדין מעין המשקה שדות וכדין המקיף את חברו, בשניהם אין הדמיון עולה יפה... נלענ"ד שיכול העליון לעשות כן ואף דכופין על מדת סדום אומר אני דלא שייך בזה מדת סדום כיון שידוע שהתחתון צריך לזה ויהיה מוכרח לפייסו בזווי, ולא מיבעיא לדעת הרא"ש שהוא דעת היש אומרים שהביא רמ"א בסימן קע"ד סעיף א' בהגה"ה פשיטא דלא שייך כופין במידי שידוע שחבירו היה צריך להעלות לו בדמים אלא אפילו לדעת הרמב"ם שהוא דעת המחבר שם בש"ע מ"מ היינו בשדה של שותפות שיש לזה זכות כמו לזה ועדיין לא הוכר חלקו של שום אחד ושום אחד לא הוציא הוצאות כלום סבירא ליה להרמב"ם שכופין על מדת סדום אבל היכא שזה הוציא הוצאות וחפר נגד שדה שלו שיבואו המים לשם ואח"כ רוצה זה של מטה ליהנות מחפירה זו בחנם וליהנות משל חברו ממש לא שייך כופין על מדת סדום והרי זה דומה למי שרוצה לדור בחצר חברו אפ"ל בלא קיימא לאגרא וכי יש שום הוה אמינא שיכופו זה את חברו שיניחנו לדור בחצירו חנם וע"כ לא אמרו אלא שכבר דר בו שא"צ להעלות שכר על העבר. ועי' במס' ב"ק דף כ' ע"ב בתוס' ד"ה הא אתהנית...

Intellectual Property

אמנם אחר היישוב נראה שחייב לשלם חלקו שהרי גם בדר בחצר חבירו אפי' לא קיימא לאגרא אם חסרו אפי' דבר מועט מגלגלין עליו כל השכר כפי שנהנה כמבואר בש"ע בסימן שס"ג סעיף ז' יע"ש. והרי גם כאן מחסרו הרבה שאם לא היה שמעון מדפיס סדרים הללו הווי שכיחי וקפצו זביני על ספריו של ראובן שאפי' מי שלא היה קונה פירושו לחוד מ"מ אגב שהיה צריך לשני סדרים הללו ללמוד מתוכם גמרא עם פירש"י ותוספות היה מוסיף איזה דבר לקנותם עם פירושו של ראובן ועכשיו שמדפיס שמעון יהיה סדרים הללו שכיחי ובזול ולא ימצאו כל כך בריוח קונים שיקנו מראובן וכיון שגורם לראובן הפסד בזה מגלגלין עליו כל מה שנהנה לפי חלקו מסידור האותיות . . .

9) שו"ת יביע אומר חלק ז - חו"מ סימן ט

אודות שאלתו אם יש דין ירושה לבנים אשר אביהם חיבר חיבורים בדברי תורה, שיוכלו לאסור על כל אדם הדפסת החיבורים בלי רשותם, משום השגת גבול, או דילמא כיון דקי"ל (נדרים לו א) מה אני בחנם אף אתם בחנם, אין ליורשים זכות לעכב הדפסת החיבורים ולמנוע הפצתם. . . לדינא פשט המנהג לאסור הן מדינא דמלכותא, והן ע"פ גזירת והסכמת המחברים, והרבנים המסכימים לחיבור.

Copyright protection generally lasts for 70 years after the death of the author. If the work was a "work for hire", then copyright persists for 120 years after creation or 95 years after publication, whichever is shorter. For works created before 1978, the copyright duration rules are complicated. However, works created before 1924 (other than sound recordings) have made their way into the public domain.

10) שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן מ (י"ט)

מי שעושה טייפ מד"ת ואוסר להעתיקו בדבר אחד שעשה טייפ מדברי תורה וכותב שאוסר לעשות מטייפ שלו עוד טייפס ודאי אסור כי הוא ענין שוה כסף ועשה הטייפ להרויח מזה שאחרים שירצו יצטרכו לשלם לו שא"כ ליכא משום מדת סדום, וממילא כיון שהוא חפצו אין רשאי ליקח אותו להשתמש בו שלא ברשות, ואף כשלא שמעו ממנו שאינו נותן רשות אסור להעתיק ממנו בסתמא כל זמן שלא הרשה בפירוש, ואדרבה בעל הדברי תורה כיון שאמר זה ברבים שכל אחד יכול להעתיק על טייפ אין לו שום רשות למנוע מלעשות טייפס, אם לא כשאמר לכל אלו שבאו לשמוע שאינו אומר אלא כשיבטיחו לו שלא יעשו טייפס מזה מאיזה טעם שאינו רוצה לפרסם דאף שלא שייך איסור גזל על זה איכא עכ"פ איסור מלעבור על דעתו אף כשיודעין השומעין שאינו רוצה גם בלא התנה וכ"ש בהתנה שאסור שהרי הטריחוהו באופן שאמר שאינו רוצה והווי כעשו מלאכה באחד בעל כרחו. ואף שהוא דברי תורה שחייב הרב להשמיע יש הרבה שאינו ראוי לפרסם משום שאין למסור אותם לכו"ע ויש שאין מורין כן וכדאשכחן בגמ' טובא, ולפעמים מחמת שלא ברור להרב אם דבריו נכונים ובדעתו שעוד יעייין בדבר אם הם ראויין, ויש נמי רשות להרב לאסור בשביל זה שלא יעשו טייפס דשמא יראה אח"כ הרב שאין דבריו נכונים ויתבייש, אף שמסתבר דאין לו רשות לאסור על התלמידים דבר כדי שלא ישכחו וכדי שיוכלו לחזור עליהן דהא זהו ג"כ מצורכי הלמוד לתלמידים הוא אך שיצום שלא יפרסמו עד שיאמר להם שהוא ראוי גם לפרסם, אבל על טייפ שהוא נעשה על זמן רב וליתן גם לאחרים יכול לעכב שלא יעשו כלל, אבל עכ"פ הוא ענין איסור אחר ולא איסור גזלה, אבל לעשות טייפ אחר מטייפ אחד שלא ברשות הוא איסור גזל.

11) משנת זכויות היוצר חלק ד'

א פסקי דינים ותשובות ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א

היוצר יצירה האם יש לו בעלות על היצירה ומה המקור ליה תשובה יש לו בעלות ' וזהו סברא מוצקת מאד דבר שהשכל מחייבו יעוין תשובת השו"מ חלק א' ס' מד ובברכת שלמה חו"מ ס' כ"ד כ"ה ולכן הפוגע בזכותו עובר על גזל דאורייתא מההסכמות שניתנו לזמן מוגבל אין להוכיח שאין זכויות יוצרים כיון שניתנו לספרים של מו"ל ולא של מחבר

אם יש זכות יוצרים על קול תשובה לא כי זה דבר שאין בו ממש וכוחו רק מכח המלכות והמנהג ולכן אחר שנה לאחר מות המחבר נפקע זכותו

ב פסקי דינים ותשובות ממרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

מהו מקור איסור הפרת זכויות יוצרים תשובה האיסור הוא מדין השגת גבול ויורד לאמנתו של חבירו

האם מותר להעתיק שטות שכתוב עליהן כל הזכויות שמורות תשובה מעיקר הדין אי אפשר לאסור כי כולם מעתיקים אולם מבחינה מוסרית ראוי הוא שלא להעתיק משום שהמו"ל טרח והוציא ממון ולכן אם בלא העתקה היה קונה דינו חמור יותר ממה שלולא העתקה לא היה קונה

לפי השו"מ שיש בעלות על חכמה האם זה אסור מעיקר הדין תשובה כן אבל יש חולקים על השו"מ ולהלכה אנו סוברים לא כהשו"מ כי זה דבר שקשה לציבור לעמוד בו ובאמת לפי השו"מ הסובר שיש בעלות על חכמה א"כ לא מועיל מה שהגזלן משנה את היצירה שבקלטת והשימוש בקלטת אסורה לעולם